

**Η ΑΛΛΑΓΗ
ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ
ΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΙΣΟ
ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1990**

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ 2010- 2012**

ΟΝΟΜ/ΕΠΩΝΥΜΟ: ΜΠΡΑΧΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΜ: 4100012

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
 ΑΘΗΝΩΝ
 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 εισ. 95866
 Αρ.
 ταξ.
 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Κεφάλαιο πρώτο: Ανάλυση της έννοιας της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, σύμφωνα με το Μοντέλο του Jakob Gustavsson 3

1.1 Τι περιλαμβάνει η έννοια της εξωτερικής πολιτικής 4

1.2 Η αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson 5

1.3 Σχεδιαγραμματική απεικόνιση του μοντέλου ανάλυσης της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, του Jakob Gustavsson 8

Κεφάλαιο δεύτερο: Η αλλαγή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 - Από την κρίση των Ιμίων το 1996 έως τη Σύνοδο Κορυφής στο Ελσίνκι το 1999 10

2.1 Σύντομη ανασκόπηση στην προγενέστερη παραδοσιακή πολιτική έως τα μέσα του 1990 10

2.2 Μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 13

 2.2.1 Η νέα «στρατηγική κοινωνικοποίησης» 13

 2.2.2 Η Ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι, το Δεκέμβριο του 1999 16

 2.2.3 Ιστορική αναδρομή των κυριότερων γεγονότων που στιγμάτισαν την περίοδο αλλαγής της ελληνικής εξωτερικής από το 1996 έως το 1999 18

Κεφάλαιο Τρίτο: Εμπειρική ανάλυση της αλλαγής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ως προς την Τουρκία στα μέσα της δεκαετίας του 1990, σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson 21

Βιβλιογραφία 29

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία περιγράφεται και αναλύεται η μεταστροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία την περίοδο από τη κρίση των Ιμίων, τον Ιανουάριο του 1996, έως την Ευρωπαϊκή Σύνοδο Κορυφής στο Ελσίνκι, τον Δεκέμβριο του 1999.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αρχικά επιχειρείται μια σύντομη ανασκόπηση στην καταστροφική, για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, εξωτερική πολιτική της Ελλάδος έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Ακολούθως περιγράφεται το περιεχόμενο της νέας «στρατηγικής κοινωνικοποίησης» που υιοθετήθηκε σταδιακά από την Κυβέρνηση Σημίτη από το 1996 και μετά, προκειμένου να αποκαταστήσει της ζημιογόνες επιπτώσεις της εξωτερικής πολιτικής του προκατόχου του και να επιτύχει τον κυριότερο, τότε, στόχο της Ελλάδας, δηλαδή την είσοδο στην ΟΝΕ. Στην συνέχεια περιγράφεται η πορεία και τα αποτελέσματα της Ευρωπαϊκής Διάσκεψης στο Ελσίνκι το 1999, που αποτέλεσε την αποκορύφωση της νέας στρατηγικής της Ελλάδος απέναντι στην Τουρκία. Στο πακέτο συμφωνιών του Ελσίνκι περιλαμβανόταν η ρητή ευρωπαϊκή δέσμευση ένταξης της Κύπρου ακόμα και χωρίς την προηγούμενη επίλυση του πολιτικού προβλήματος της νήσου, και η άρση του μακροχρόνιου ελληνικού veto και επομένως η έγκριση καθεστώτος υποψήφιας για ένταξη στην ΕΕ χώρας, στην Τουρκία. Στο τελευταίο μέρος αυτού του κεφαλαίου γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή των σημαντικότερων γεγονότων που καθόρισαν την σπουδαία αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990.

Στο τρίτο κεφάλαιο, χρησιμοποιούμε το μοντέλο του Jakob Gustavsson για να αναλύσουμε εμπειρικά την μεταστροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία από τα μέσα έως τα τέλη της δεκαετίας του 1990.

Κεφάλαιο Πρώτο

**Ανάλυση της έννοιας της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής,
σύμφωνα με το Μοντέλο του Jakob Gustavsson¹**

Στο παρελθόν οι δυναμικές πτυχές της διεθνούς πολιτικής και εξωτερικής πολιτικής παραβλέφθηκαν στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Οι αναλυτές είχαν την τάση να επικεντρώνονται στην σταθερότητα και την αδράνεια από ότι στη μετάβαση από το ένα καθεστώς στο άλλο. Προσπαθώντας να ερμηνεύσει αυτήν την αμέλεια, ο Robert Gilpin(1981: 4-6) έδωσε έμφαση σε παράγοντες όπως η ανάγκη κατανόησης της στατικής κατάστασης προτού προχωρήσουμε σε πιο πολύπλοκες δυναμικές καταστάσεις, μια διάχυτη αμφιβολία σχετικά με την πιθανότητα γενίκευσης των θεμάτων αλλαγής και μία κανονιστική μεροληψία υπέρ της στασιμότητας. Έχοντας παρόμοια διάθεση, ο Kalevi Holsti(1982: 8), υποστήριξε ότι η αλλαγή επί μακρόν παραβλέφθηκε εξαιτίας της διπολικής ακαμψίας του Ψυχρού πολέμου και της ισχυρής πίστης στις σταθεροποιητικές επιπτώσεις της αλληλεξάρτησης

Ωστόσο, η δεκαετία του 1990 υπήρξε μια περίοδος αξιοσημείωτων αλλαγών σε παγκόσμια ζητήματα. Μέσα σε λίγα χρόνια, πολλές καταστάσεις ,που έως τότε θεωρούνταν πολύ σταθερές, υπέσθησαν ριζική αναθεώρηση. Ανάμεσα στα πιο αξιοπρόσεκτα παραδείγματα είναι η λήξη του Ψυχρού πολέμου, η διάλυση Σοβιετικής Ένωσης, ο ανάπροσανατολισμός των ανατολικοευρωπαϊκών κρατών, ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας, η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, η ειρήνη ανάμεσα στα κράτη της Νοτίου Αφρικής

Αυτές οι συστηματικές αλλαγές στη Διεθνή πολιτική και οι παραδειγματικές αλλαγές στην πειθαρχία φαίνεται να έχουν αντιστρέψει την προηγούμενη τάση προσκόλλησης στην στασιμότητα. Η ερευνητική ατζέντα προσανατολίζεται ολοένα και περισσότερο στην μελέτη της δυναμικής της αλλαγής και υπάρχουν πρόσφατες μελέτες που

¹ J.Gustavsson,(1999) "How Should We Study Foreign Policy Change"- Cooperation and Conflict, Nordic International Studies Association: SAGE Publications

ασχολούνται απευθείας με το ζήτημα της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής

1.1 Τι περιλαμβάνει η έννοια της εξωτερικής πολιτικής

Προτού αναλύσουμε την έννοια της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson, είναι σκόπιμο να διευκρινίσουμε την έννοια της εξωτερικής πολιτικής, όπως αυτή περιγράφεται από έξι συγγραφείς

Ένας ελάχιστος κοινός ορισμός της εξωτερικής πολιτικής είναι αυτός που πρότειναν οι Cohen και Harris (1975: 3831). Έτσι, η εξωτερική πολιτική νοείται ως ένα σύνολο στόχων, οδηγιών ή προθέσεων που διατυπώνονται από πρόσωπα που κατέχουν αξιώματα ή επίσημες θέσεις, και που απευθύνονται σε κάποιους φορείς ή περιβάλλοντα πέρα από το κυρίαρχο έθνος κράτος, με σκοπό να επηρεάσουν τον στόχο με τον επιθυμητό από τους διαμορφωτές πολιτικής τρόπο. Καθώς αυτός ο ορισμός είναι αρκετά χαλαρός, λύνει δυο σημεία διαφωνίας στην βιβλιογραφία, υποστηρίζοντας ότι οι κυβερνήσεις των κρατών είναι οι μοναδικοί φορείς άσκησης πολιτικής και ότι αυτή είναι μια σκόπιμη πράξη που δεν περιλαμβάνει ακούσια συμπεριφορά

Τρείς από τους έξι συγγραφείς συμμορφώνονται με αυτήν την αντίληψη της εξωτερικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, ο Hermann(1990: 5) την αντιλαμβάνεται ως ένα πρόγραμμα «προσανατολισμένο στους στόχους» ή «προσανατολισμένο στο πρόβλημα» που διαμορφώνεται από τους επίσημους φορείς χάραξης πολιτικής και που απευθύνεται προς οντότητες εκτός της πολιτικής τους δικαιοδοσίας. Παρομοίως ο Rosati(1994: 225) την κατανοεί ως το πεδίο εφαρμογής και συλλογής των στόχων, στρατηγικών και μέσων που επιλέγονται από την κυβέρνηση για να ανταποκριθεί έξω από το παρών και μελλοντικό περιβάλλον. Ο Skidmore δεν παρουσιάζει σαφή ορισμό, αλλά μάλλον δεν φαίνεται να νιοθετεί κάποια αποκλίνουσα άποψη

Οι άλλοι τρείς συγγραφείς, φαίνεται να αντιλαμβάνονται μια ευρύτερη οπτική της εξωτερικής πολιτικής, επιτρέποντας σε ακούσιες συμπεριφορές να θεωρούνται ως εξωτερική πολιτική. Έτσι ο Holsti(1982: 12-13) κάνει διάκριση ανάμεσα σε «προσδοκώμενη» και

«πραγματική» εξωτερική πολιτική. Ο Goldmann(1988: 7-10) διαχωρίζει την «εκφρασμένη» από τη «μη- εκφρασμένη» πολιτική, ορίζοντας την πρώτη ως την γραμμή δράσης που « ένας αντιπρόσωπος δηλώνει ότι ακολουθεί και τη δεύτερη ως « τι ακολουθείται στην πραγματικότητα». Τέλος ο Carlsnaes(1992: 261) έχει μια παρόμοια διάκριση στο μναλό του όταν δηλώνει ότι το μοντέλο του απαιτεί την πρόσθετη έννοια του αποτελέσματος, αφού αυτό διαχωρίζεται από την άσκηση εξωτερικής πολιτικής

Όσον αφορά τον προσδιορισμό της έννοια της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής υπάρχει ακόμα μεγαλύτερη απόκλιση στο πως την αντιλαμβάνονται οι συγγραφείς. Στην παρούσα ανάλυση θα εξετάσουμε την έννοια της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, όπως την περιγράφει, στο μοντέλο του, ο Jakob Gustavsson

1.2 Η αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson

Όσον αφορά στην μελέτη της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, ο Gustavsson εστιάζει τις θεωρητικές του προσπάθειες στην ταυτόχρονη ύπαρξη: αλλαγών σε θεμελιώδεις δομικές/διαρθρωτικές συνθήκες, αλλαγών στη στρατηγική πολιτική ηγεσία και την παρουσία κάποιου είδους κρίσης

Το συγκεκριμένο μοντέλο βασίζεται σε μια διαδικασία τριών σταδίων. Έτσι, στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται ένας αριθμός παραγόντων που ,στο δεύτερο στάδιο, εκλαμβάνονται από τα άτομα που λαμβάνουν αποφάσεις, τα οποία ενεργούν στα πλαίσια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, προκειμένου να επιφέρουν ,στο τρίτο στάδιο, μια αλλαγή πολιτικής

Οι παράγοντες που περιγράφονται στο πρώτο στάδιο αφορούν θεμελιώδεις διαρθρωτικές συνθήκες και διακρίνονται σε δυο κατηγορίες, διεθνείς και εγχώριους παράγοντες. Εν' συνεχεία ο Gustavsson εισάγει τον διαχωρισμό κάθε κατηγορίας παραγόντων σε πολιτικούς και οικονομικούς. Επομένως, σε διεθνές επίπεδο οι δομικοί παράγοντες διακρίνονται σε διεθνείς πολιτικούς παράγοντες που αναφέρονται στο συσχετισμό δυνάμεων και στις παραδοσιακές στρατιωτικές πτυχές της

εθνικής ασφάλειας, και σε διεθνείς οικονομικούς παράγοντες που αφορούν στις διασυνοριακές οικονομικές συναλλαγές και το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει αυτές τις συναλλαγές. Σε εγχώριο επίπεδο ισχύει η διάκριση ανάμεσα στους εγχώριους πολιτικούς παράγοντες που περιλαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται από τους ψηφοφόρους, τα πολιτικά κόδματα και τους κοινωνικούς φορείς ώστε να σταθεί μια συγκεκριμένη εξωτερική πολιτική, και τους εγχώριους οικονομικούς παράγοντες που περιλαμβάνουν την συνολική ανάπτυξη της οικονομίας(δείκτες αύξησης του ΑΕΠ, δείκτες ανεργίας, ρυθμός πληθωρισμού) σε συνδυασμό με τις θεσμικές συνθήκες που επηρεάζουν τη σχέση κράτους και συνδικαλιστικών οργανώσεων

Το επόμενο στάδιο είναι ο γνωστικός παράγοντας. Οι διαρθρωτικές συνθήκες μπορεί να μην έχουν ανεξάρτητη επίπτωση στη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής. Με άλλα λόγια, δεν είναι η αντικειμενική πραγματικότητα που έχει σημασία αλλά πώς αυτή γίνεται αντιληπτή και πως ανταποκρίνονται σε αυτήν τα άτομα που διαμορφώνουν πολιτική. Επομένως, το μοντέλο βασίζεται στην υπόθεση ότι οι παράγοντες αλλαγής πρέπει να γίνονται αντιληπτοί από τα άτομα που σχεδιάζουν την πολιτική και να πυροδοτήσουν αλλαγές στις πεποιθήσεις τους, ώστε να έχουν επίπτωση στην εξωτερική πολιτική

Ο γνωστικός παράγοντας ακολουθείται από την διαδικασία λήψης αποφάσεων. Εδώ το μοντέλο υποθέτει ότι, αφού κάποια σημαντικά άτομα υποστούν μια αλλαγή στις πεποιθήσεις τους, στη συνέχεια εργάζονται μέσα στα πλαίσια των υπαρχόντων θεσμικών δομών, προκειμένου να επιφέρουν μια αλλαγή πολιτικής. Κατά την ανάλυση αυτή, δεν πρέπει να εξετάζονται μόνο οι επίσημες διαδικασίες χάραξης πολιτικής, αλλά όλες εκείνες οι στρατηγικές που οι φορείς χρησιμοποιούν, για να πείσουν και να χειραγωγήσουν άλλους να δεχθούν μια νέα πολιτική

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο του μοντέλου του, ο Gustavsson, υιοθετεί την τυπολογία αλλαγής εξωτερικής πολιτικής του Hermann(1990:5), όπου προσδιορίζονται τέσσερα επίπεδα αλλαγής: 1) αλλαγή προσαρμογής, δηλαδή μικρές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο επίπεδο της προσπάθειας που γίνεται σε μια πολιτική, 2) αλλαγή προγράμματος, που υπονοεί μια αλλαγή στα μέσα και μεθόδους , ενώ οι βασικοί στόχοι παραμένουν αμετάβλητοι, 3) αλλαγή προβλήματος/στόχων, που

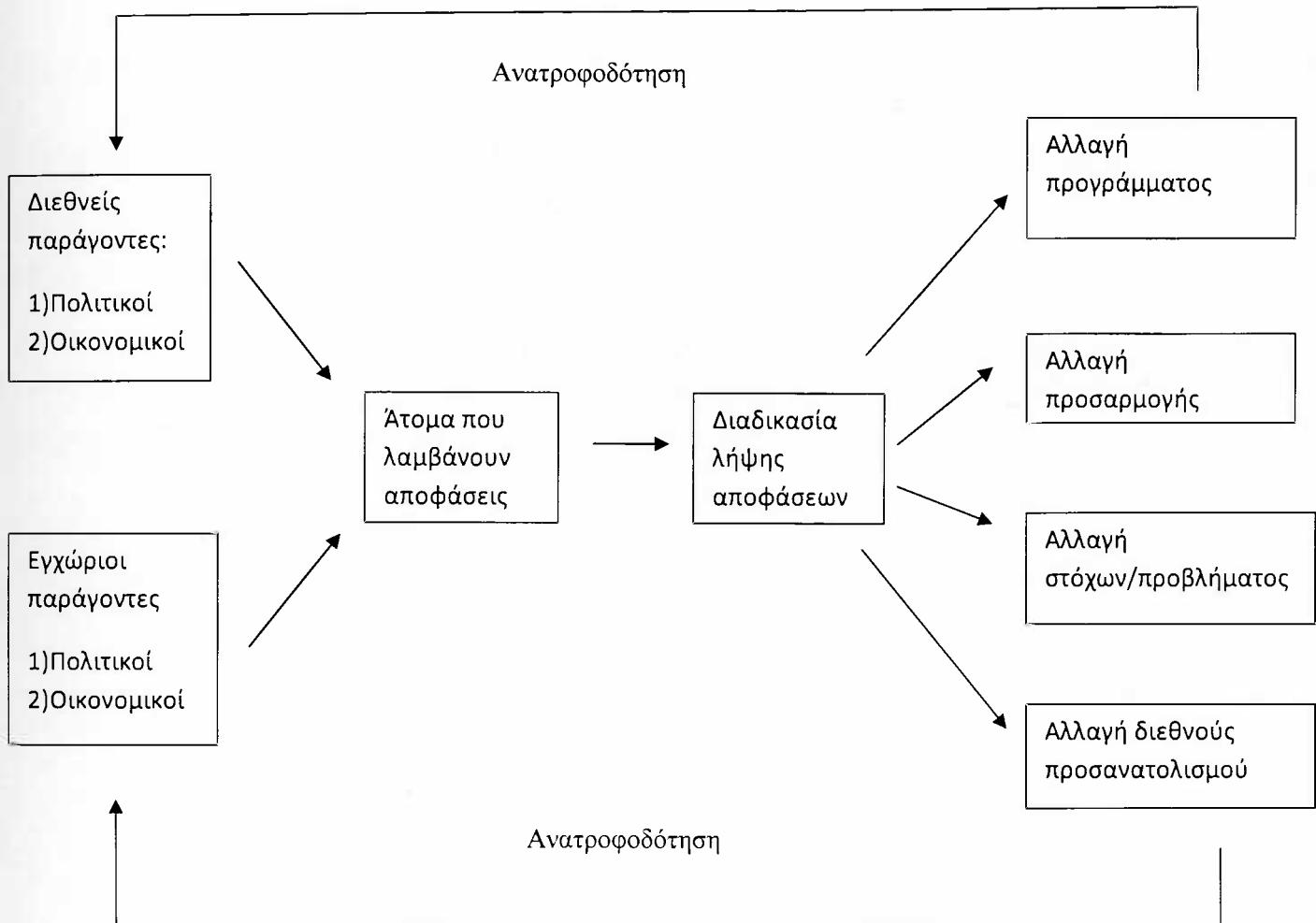
αναφέρεται σε μια αλλαγή των σκοπών και στόχων, και 4) αλλαγή του διεθνούς προσανατολισμού, που αφορά σε μια θεμελιώδη αλλαγή στο συνολικό προσανατολισμό του κράτους ως προς παγκόσμια ζητήματα.

Τέλος, το μοντέλο του Gustavsson, συμπληρώνουν δύο βέλη ανατροφοδότησης, που καταδεικνύουν ότι όταν συμβεί μια αλλαγή, αυτή ενδεχομένως να επηρεάσει εκ' νέου τους εγχώριους και διεθνείς παράγοντες, γεγονός που ίσως συμβάλλει σε ένα νέο γύρο αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής.

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα, απεικονίζεται το μοντέλο του Gustavsson, που περιγράφηκε παραπάνω

1.3 Σχεδιαγραμματική απεικόνιση του μοντέλου ανάλυσης της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής, του Jakob Gustavsson

Οι αιτιώδεις δυναμικές της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής

Ακολουθώντας αυτή τη διαδικασία τριών σταδίων ένας αναλυτής μπορεί εύκολα να κατασκευάσει μια μελέτη για το πώς και με ποιο τρόπο οι κυβερνήσεις αποφασίζουν να αλλάξουν την εξωτερική πολιτική τους. Ωστόσο το μοντέλο λέει λίγα σχετικά με το πότε μια τέτοια απόφαση είναι πιθανό να συμβεί.

Για το λόγο αυτό, ο Jakob Gustavsson προτείνει τη σύνδεση των βασικών αιτιωδών μηχανισμών με κάποιες πιο εξειδικευμένες ιδέες για την χρονική στιγμή της αλλαγής πολιτικής. Συγκεκριμένα, υιοθετεί την έννοια του «παράθυρου πολιτικής» που αναφέρεται σε μια στιγμή

ευκαιρίας που μπορεί να αξιοποιηθεί για την εισαγωγή μεταρρυθμίσεων, όπως αυτή αναλύεται από τον Kingdon(1984: 174). Επιπλέον, στο επίκεντρο της ανάλυσης του Kingdon βρίσκεται ο «παραγωγός πολιτικής», εντός ή εκτός της κυβέρνησης, ο οποίος είναι σταθερά προσηλωμένος σε κάποια συγκεκριμένη μεταρρύθμιση. Όταν έρθει η κατάλληλη χρονική στιγμή, τότε αυτό το άτομο αρπάζει την ευκαιρία και καταφέρνει να θέσει την αγαπημένη του πρόταση στην πολιτική ατζέντα και να πείσει τους άλλους ότι αυτή θα συνεισφέρει εγγυημένα στην ιδανική επίλυση του προβλήματος.

Ο Kingdon αναγνωρίζει ότι μόλις παρουσιασθεί μια ευνοϊκή κατάσταση δεν παραμένει η ίδια για πολύ καιρό, και για αυτό όλα τα μεγάλα βήματα φαίνεται να συμβαίνουν πολύ γρήγορα ή καθόλου. Στα πλαίσια αυτά, ο Keeler(1993: 436) τονίζει την σημασία των καταστάσεων κρίσης για αυτό το είδος έκτακτης πολιτικής δράσης. Ο Keeler επισημαίνει ότι οι κρίσεις συνδέονται με μια αίσθηση φόβου και επείγοντος, και έτσι έχουν την τάση να ξεκλειδώνουν θεσμικές δομές, για να καταστεί εφικτό για τους διαμορφωτές πολιτικής να υπονομεύσουν κεκτημένα συμφέροντα και να ξεπεράσουν τη θεσμική αδράνεια

Ο Gustavsson εισάγει αυτές τις ιδέες στο μοντέλο του για την αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής. Έτσι, το άτομο που λαμβάνει τις αποφάσεις, αρχικά ερμηνεύοντας τους παράγοντες αλλαγής και έπειτα ενεργώντας εντός της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, αντιστοιχεί στην ιδέα του παραγωγού πολιτικής που αξιοποιεί μια αλλαγή στις πολιτικές συνθήκες και καταφέρνει να λανσάρει μια αγαπημένη του πολιτική πρόταση. Αφού πέτυχε να θέσει αυτή τη μεταρρύθμιση στην πολιτική ατζέντα, αυτό το άτομο ενεργεί με στρατηγική, σχηματίζει συνασπισμούς με ομοιδεάτες συναδέλφους, και χειραγωγεί την πολιτική διαδικασία προκειμένου να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι προοπτικές επιτυχίας θα ενισχυθούν εάν αυτό μπορεί να συνδεθεί με κάποιο είδος κρίσης, η οποία -ο Gustavsson συμφωνεί- ότι έχει τις εξής ιδιότητες: 1) την αντίληψη της απειλής για κάποια εδραιωμένη αξία, 2) αβεβαιότητα για το αποτέλεσμα, και 3) έλλειψη χρόνου(cf. Robinson, 1968 : 508-10; Snyder and Diesing, 1977 : 6-9; Lebow, 1981: 7-12).

Κεφάλαιο δεύτερο

Η αλλαγή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία στα μέσα της δεκαετίας του 1990 - Από την κρίση των Ιμίων το 1996 έως τη Σύνοδο Κορυφής στο Ελσίνκι το 1999

2.1 Σύντομη ανασκόπηση στην προγενέστερη παραδοσιακή πολιτική, έως τα μέσα του 1990²

Η ελληνική εξωτερική πολιτική, στο τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, ήταν σε μεγάλο βαθμό «διαχειριστική» και ρέπουσα προς την διατήρηση του Status quo. Παραδοσιακά, η Ελλάδα προκειμένου να εξισορροπήσει τις απειλές για την ασφάλειά της, βασίστηκε σε ένα συνδυασμό «εσωτερικής»(ισχυρές ένοπλες δυνάμεις) και «εξωτερικής» εξισορρόπησης(συμμετοχή σε όλους τους δυτικούς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς πολιτικής και ασφάλειας, NATO, ΕΕ). Έτσι, στο περιβάλλον του Ψυχρού πολέμου, η συμμετοχή της Ελλάδας στο NATO υποδήλωνε ότι οι κύριες απειλές ασφάλειας της Ελλάδας προέρχονταν από τα βόρεια σύνορά της και τον εσωτερικό κομονυμιστικό κίνδυνο. Όσον αφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η Ελλάδα εκτιμούσε το NATO για τον περιορισμό της Τουρκίας παρά για την συνεισφορά του στην συλλογική ασφάλεια ενάντια στο Σιδηρούν Παραπέτασμα, καθώς παρείχε τη θεσμική ρύθμιση που διασφάλιζε ότι οι δυο χώρες δεν θα καταφύγουν σε πόλεμο προκειμένου να επιλύσουν τις διμερείς διαφορές.

² Μπλαβούκος Σπύρος και Μπουραντώνης Δημήτρης, "Identifying Parameters of Foreign Policy Change: A Synthetic Approach": Αδημοσίευτη Μελέτη, σελ 13
Panayotis Tsakonas, "The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy": The Traditional Strategy, Palgrave Macmillan, 35-48
Panayotis Tsakonas, Hellenic Studies: The Origins of Greece's "Socialization Strategy" vis- a- vis Turkey, 113-117
Economides Spyros, "The Europeanisation of Foreign Policy", West European Politics, 28: 2, 473- 478

Ωστόσο, η τουρκική εισβολή στην Κύπρο και η επακόλουθη κατοχή του βόρειου τμήματος της νήσου, οδήγησε στον επαναπροσανατολισμό του δόγματος ασφάλειας και άμυνας της Ελλάδος προς την «απειλή εξ’ ανατολάς», σηματοδοτώντας την έναρξη μιας σχέσης έντασης με την Τουρκία, η οποία περιστασιακά κλιμακωνόταν φθάνοντας πολλάκις πολύ κοντά σε μια συνολική στρατιωτική εμπλοκή. Το γεγονός ότι ένα μέλος του NATO επιτέθηκε σε ένα ευρωπαϊκό κράτος, επίσης μέλος του NATO, ήταν η απτή απόδειξη ότι το τελευταίο ήταν ανίκανο να παίξει το ρόλο του εγγυητή στην ελληνοτουρκική διένεξη και ώθησε την Ελλάδα να αναζητήσει εναλλακτικές επιλογές

Έτσι, η υποψηφιότητα συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα εκτός από τα οικονομικά κίνητρα που προσέφερε, αποσκοπούσε, επίσης, στην εδραιώση της πρόσφατα αποκατεστημένης δημοκρατίας, την ενίσχυση της διεθνούς θέσης της χώρας και την μείωση της εξάρτησης από τις ΗΠΑ, χωρίς όμως να θέτει σε κίνδυνο τον εκδυτικισμό της Ελλάδος αλλά αντίθετα προσθέτοντας δυτικά διαπιστευτήρια στο ντοσιέ της και εδραιώνοντας μια δυτική ευρωπαϊκή ταυτότητα της χώρας σ’ ένα διπολικό κόσμο. Όμως, εξίσου σημαντικός λόγος για την ελληνική αίτηση πλήρους ένταξης στην EK, ήταν η προσδοκία ότι θα ενίσχυε την αποτρεπτική ικανότητα της Ελλάδος, θα λειτουργούσε ως καλύτερο όχημα πρόληψης πιθανών ελληνοτουρκικών διενέξεων και ότι θα αποτελούσε αντιστάθμισμα στην υποστήριξη των ΗΠΑ και του NATO προς την Τουρκία.

Έτσι, αφότου εντάχθηκε η Ελλάδα στην EOK το 1981, η τελευταία έγινε το κύριο σημείο αναφοράς της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Στη δεκαετία του 80’έως και τα μέσα του 1990 εδραιώθηκε μια συντηρητική «εθνική κουλτούρα του αδύναμου»(underdog national culture) που χαρακτηριζόταν από ένα είδος αμυντικού και ξενοφοβικού εθνικισμού μαζί με ένα αίσθημα περηφάνιας αλλά και κατωτερότητας απέναντι στην πιο προηγμένη Δύση. Επομένως την περίοδο αυτή ενισχύθηκε η αντίληψη της Τουρκίας ως αναθεωρητικής, επιθετικής και βίαιης χώρας. Ως αποτέλεσμα, οι διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις υιοθέτησαν μια εξωτερική πολιτική που, εκμεταλλευόμενη την πλεονεκτική θέση της χώρας (λόγω της συμμετοχή της στην ΕΕ), σθεναρά και με συνέπεια, αντιτάχθηκε στην ενδυνάμωση των σχέσεων της Τουρκίας με την ΕΕ, τόσο εμποδίζοντας την κοινοτική

χρηματοδοτική υποστήριξη της τουρκικής οικονομίας, όσο κυρίως θέτοντας veto στην τουρκική υποψηφιότητα ένταξης στην ΕΕ. Επιπλέον στοιχεία που χαρακτήρισαν την ελληνική εξωτερική πολιτική προς την Τουρκία, την περίοδο αυτή, ήταν ο εξοπλιστικός ανταγωνισμός με την Τουρκία που συσσώρευσε ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό καθώς και η απόρριψη του διαλόγου για την επίλυση των διμερών διαφορών.

Την δεκαετία του 80', η αμφιταλαντευόμενη συμπεριφορά του τότε πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, κυρίως στο πρώτο μισό της δεκαετίας, έκανε ανείπωτη ζημιά στη θέση της Ελλάδας ανάμεσα στους φίλους μέλη. Η αναζήτηση ενός «τρίτου δρόμου» προς τον σοσιαλισμό που θα τοποθετούσε την Ελλάδα στις ουδέτερες και μη ευθυγραμμισμένες χώρες της Ευρώπης, και οι διχαστικές και υπεροπτικές θέσεις στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, όπως επίσης αναφορικά με τα σχέδια εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε θεσμικό επίπεδο, επιδείνωσαν την αρνητική εικόνα. Τέλος, η κατάχρηση στην άσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας, από την πλευρά της Ελλάδας, παρεμποδίζοντας έτσι σημαντικές αποφάσεις της ΕΚ που αφορούσαν ζωτικής σημασίας ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, όπως οι σχέσεις Δύσης-Ανατολής, η Μέση Ανατολή, η τρομοκρατία κτλ, συνέβαλαν στο να θεωρείται η Ελλάδα το μαύρο πρόβατο της ΕΚ,

Συνεχίζοντας την ίδια επιχειρηματολογία, την δεκαετία του 90', ο οικονομικός εξορθολογισμός της Ελλάδας μπήκε στο Ευρωπαϊκό μικροσκόπιο. Οι κακές οικονομικές επιδόσεις της χώρας, για τις οποίες το σημαντικότερο μερίδιο ευθύνης έφεραν η συχνά κομματική χρήση των κοινοτικών κονδυλίων αλλά και οι υπερβολικές αμυντικές δαπάνες για την εξισορρόπηση της τουρκικής απειλής, είχαν ως συνέπεια κάποια μέλη της ΕΚ να αρχίσουν να αμφισβητούν την αρχική απόφαση ένταξης της Ελλάδας στην ΕΚ, κορυφώνοντας την περιθωριοποίηση της Ελλάδας

Μέσα σε αυτό το αρνητικό κλίμα ανάμεσα στις σχέσεις Ελλάδας – ΕΕ και την διαρκή υποβάθμιση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, ήρθε η διακήρυξη..... το 1992 όπου στο άρθρο 5 δήλωνε ότι η Δυτική Ευρωπαϊκή Ένωση(το στρατιωτικό σκέλος της ΕΕ) θα απείχε από κάθε είδους ανάμειξη σε μια σύγκρουση ανάμεσα σε ένα μέλος της, όπως η Ελλάδα, με ένα μέλος του NATO, όπως Τουρκία, διαψεύδοντας τις

ελληνικές προσδοκίες για τον εξισορροπητικό ρόλο της ΕΕ σε μια ενδεχόμενη ελληνοτουρκική σύγκρουση . Η τρανταχτή επιβεβαίωση, όμως, της απόλυτης ανικανότητας της ΕΕ και της Δυτικής Ευρωπαϊκής Ένωσης να ενεργήσουν ως διαμεσολαβητές σε μια κρίση ή ως εγγυητές των ελληνικών συνόρων (όπως και του περιορισμένου ρόλου που το NATO μπορούσε να παίζει στη διαχείριση μιας κρίσης ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία) ήρθε το 1996 με την κρίση των Ιμίων

Ενώ η απειλή εξ' ανατολάς παρέμενε, και μάλιστα ενισχυόταν μέσω καινούργιων διεκδικήσεων στο Αιγαίο, η σοκαριστική κρίση στις βραχονησίδες των Ιμίων κατέστησε εμφανή την ανάγκη επαναπροσανατολισμού της ελληνικής στρατηγικής απέναντι στην Τουρκία τροφοδοτώντας μια στροφή 180 μοιρών στην ελληνική εξωτερική πολιτική προς την τελευταία, που κατέληξε στην έγκριση της τουρκικής υποψηφιότητας στην ΕΕ, στην Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη στο Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999

2.2 Μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία, στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990

2.2.1 Η νέα «στρατηγική κοινωνικοποίησης»³

Η παραίτηση λόγω προβλημάτων υγείας του ηγέτη του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος(ΠΑΣΟΚ), Α. Παπανδρέου, στα μέσα της δεκαετίας του 90', ανέδειξε ως αντικαταστάτη του τον πιο ρεαλιστή και τεχνοκράτη πρωθυπουργό Κ. Σημίτη που εκπροσωπούσε το εκσυγχρονιστικό τμήμα του κόμματος. Ο Σημίτης ήρθε στη εξουσία υποσχόμενος τον εγχώριο εκσυγχρονισμό. Αυτό το πρόγραμμα μεταρρύθμισης έθετε ως κυριότερο στόχο την είσοδο της Ελλάδος στην

³ Panayotis Tsakonas, "The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy": The New Strategy, Palgrave Macmillan, 52-67

Panayotis Tsakonas, Hellenic Studies: The Origins of Greece's "Socialization Strategy" vis- a- vis Turkey, 117-123

Economides Spyros, "The Europeanisation of Foreign Policy", West European Politics, 28: 2, 478- 479, 481- 482

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική ένωση, μια επιδίωξη συμπληρωματικές επιπτώσεις στην εξωτερική πολιτική.

Έτσι έχοντας κληρονομήσει το βάρος της ολέθριας πολιτικής του 80' έως τα μέσα του 90', έργο του Σημίτη ήταν πρωταρχικά να αποκαταστήσει τις σχέσεις της Ελλάδος με την ΕΕ, και να ομαλοποιήσει τις σχέσεις της με την Τουρκία (και με τους βαλκανιούς γείτονές της). Για το σκοπό αυτό, πρόθεση του ήταν να ξεκινήσει μια παράλληλη διαδικασία επανεξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα θα επεδίωκε ένα εγχώριο εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη της χώρας στην ONE

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, σε συνδυασμό με το σοκ μιας σοβαρότατης ελληνοτουρκικής κρίσης στις βραχονησίδες Ίμια, η νέα κυβέρνηση έθεσε δύο σημαντικούς στόχους που έπρεπε να επιτευχθούν από την Ελλάδα στα μέσα του 90'. Ο πρώτος βραχυπρόθεσμος στόχος αφορούσε τη αλλαγή της υπάρχουσας ανισορροπίας δυνάμεων που ευνοούσε την Τουρκία. Ο δεύτερος στόχος είχε μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο ορίζοντα και αναφερόταν στην δυνατότητα της Ελλάδας να «δραπετεύσει» απ' την υφιστάμενη κούρσα εξοπλισμών, όμως με έναν τρόπο που δεν θα την απομάκρυνε από τον στρατηγικό της στόχο να ενσωματωθεί πλήρως στην ΕΕ(είσοδο στην ONE)

Για να επιτύχει και τους δύο αυτούς στόχους, δηλαδή την αξιόπιστη αποτροπή και την οικονομική ανάπτυξη, η Ελλάδα θα έπρεπε να βασιστεί σε ένα μείγμα «εσωτερικών» και «εξωτερικών» πολιτικών εξισορρόπησης της τουρκικής απειλής. Έπρεπε ο εκσυγχρονισμός(μεταστροφή από τη ποσότητα στην ποιότητα) των Ενόπλων Δυνάμεων που βραχυπρόθεσμα θα αποκαθιστούσε την ανισορροπία δυνάμεων με την Τουρκία, να συνδυασθεί με επιτηδευμένους διπλωματικούς χειρισμούς και πρωτοβουλίες που θα επέτρεπαν μακροπρόθεσμα την διέξοδο από τον δαπανηρό εξοπλιστικό ανταγωνισμό

Επομένως η νέα κυβέρνηση, όσον αφορά στις σχέσεις της με την Τουρκική πλευρά, τόνισε την ανάγκη υιοθέτησης μια νέας πιο περιεκτικής εξωτερικής πολιτικής που, κατά τον Σημίτη, θα αμφισβητούσε τον διμερή και διπολικό χαρακτήρα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, όπως επίσης την απλουστευτική λογική της χρήσης βίας (π.χ η

τουρκική απειλή του *casus belli*) ως μέσο επίλυσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων, μια στρατηγική που θα συμβάδιζε με την ελληνική στρατηγική προτεραιότητα συμμετοχής στην ΟΝΕ, μια στρατηγική που τελικά θα οδηγούσε τις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας σε ένα ειρηνικό και συνεργατικό πλαίσιο βασισμένο στο διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συμφωνίες.

Επομένως, η νέα στρατηγική «κοινωνικοποίηση», όπως ονομάστηκε, αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας που θα ενέπλεκε την τελευταία σε μια μακροχρόνια διαδικασία η οποία τελικά θα οδηγούσε στην υιοθέτηση από αυτήν την υποψήφια χώρα μιας λιγότερο επιθετικής συμπεριφοράς απέναντι σε ένα μέλος της ΕΕ, δηλαδή την Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, η ΕΕ θεωρήθηκε, από την ελληνική πλευρά, ως το καταλληλότερο περιβάλλον για να θέσει προϋποθέσεις και όρους σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές αξίες και πρότυπα, σε όσες χώρες επιθυμούσαν να γίνουν μέλη. Επομένως, η στενότερη σχέση ανάμεσα στην Τουρκία και την ΕΕ θα συνεπαγόταν την συμμόρφωση της πρώτης στις αρχές και κανόνες των Ευρωπαϊκών θεσμών όπου κάθε αντίληψη αναθεωρητισμού, παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και χρήσης βίας για την επίλυση διαφορών εξ' ορισμού απορρίπτεται τόσο για τα κράτη μέλη όσο και για τις υποψήφιες προς ένταξης χώρες. Έτσι, η εμπλοκή της Τουρκία σε μια «ενταξιακή σχέση» με τη ΕΕ, δεδομένης και της αναμφίβολης επιθυμίας της τελευταίας να καταστεί πλήρες μέλος, θα την υπέβαλλε σε μια διαδικασία τακτικής παρακολούθησης και ελέγχου της εκπλήρωσης των ευρωπαϊκών προαπαιτούμενων, επιτρέποντας να συμβούν συγκεκριμένες δομικές αλλαγές, όπως ο εκδημοκρατισμός της χώρας. Οι έλληνες κυβερνώντες προσδοκούσαν ότι αυτός ο εξευρωπαϊσμός της τουρκικής πολιτικής και της κοινωνίας θα κατέληγε στην εγκατάλειψη της τουρκικής επιθετικής συμπεριφοράς (ακραιφνής έκφραση της οποίας είναι το «*casus belli*») και στην υιοθέτηση πολιτικών που θα βασίζονται λιγότερο σε γεωπολιτικούς όρους (π.χ. ζωτικά συμφέροντα) και περισσότερο στο διεθνές δίκαιο και διεθνείς συμφωνίες, όπως επιτάσσει ο ευρωπαϊκός πολιτικός πολιτισμός.

Επομένως, η Ελλάδα απομακρύνθηκε από προγενέστερες αντιλήψεις που θεωρούσαν την ΕΕ ως ηγεμόνα που θα της παρείχε ασφάλεια ή ως ένα σύστημα πολιτικής αλληλεγγύης που θα ασκούσε

διπλωματικές πιέσεις στην Άγκυρα αποτρέποντάς την από πιθανές περιπέτειες στο Αιγαίο. Αντίθετα, η νέα κυβέρνηση, αναθεωρώντας την παραδοσιακή στάση αποκλεισμού της γείτονος χώρας από την ΕΕ και παίζοντας το ευρωπαϊκό χαρτί με πιο επιτήδειο τρόπο απ' ότι στο παρελθόν, στόχευε στην δέσμευση της Τουρκίας στο σύστημα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όπου οι ευρωπαϊκοί κανόνες και συμπεριφορές θα έπρεπε να εφαρμοστούν από την τελευταία. Εν' ολίγοις η νέα στρατηγική επιδίωκε την μετατροπή της διαμάχης ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία σε Ευρωτουρκική, δηλαδή την κοινοτικοποίηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Η σπουδαία αλλαγή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και η νιοθέτηση της νέας «στρατηγικής κοινωνικοποίησης» της Τουρκίας επισημοποιήθηκε στην Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999

2.2.2 Η Ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι το 1999⁴

Η στρατηγική της κοινωνικοποίησης που περιγράφηκε παραπάνω κρύβεται πίσω από την άρση του veto και άρα την συναίνεση της Ελλάδος στην υπό όρους έγκριση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην Τουρκία, στην Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη του Ελσίνκι το 1999.

Συγκεκριμένα, τη δεκαετία του 90' η πολιτική διεύρυνσης σταδιακά εμφανίσθηκε ως το πιο απαιτητικό πρόγραμμα της ΕΕ προκειμένου να καλύψει το πολιτικό κενό που είχε αναδειχθεί στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη λόγω της κατάρρευσης του διπολικού κόσμου. Στο παρελθόν η είσοδος των νέων μελών στην ΕΕ εξεταζόταν κατά περίπτωση. Όμως ο μαζικός αριθμός των υποψηφίων προς ένταξη κρατών, στα τέλη της δεκαετίας κατέστησε αναγκαία μια συνολική αντίδραση και την άρθρωση συγκεκριμένων κριτηρίων συμμετοχής. Τα

⁴ Panayotis Tsakonas, "The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy": Implementing the Strategy, Palgrave Macmillan, 89- 97

Panayotis Tsakonas, Hellenic Studies: The Origins of Greece's "Socialization Strategy" vis- a- vis Turkey, 122,128- 130

Economides Spyros, "The Europeanisation of Foreign Policy", West European Politics, 28: 2, 473- 478

Μπλαβούκος Σπύρος και Μπουρανώνης Δημήτρης, "Identifying Parameters of Foreign Policy Change: A Synthetic Approach": Αδημοσίευτη Μελέτη, σελ 13-15

κριτήρια επιλεξιμότητας, που είχαν καθοριστεί στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη της Κοπεγχάγης το 1993, γνωστά ως κριτήρια της Κοπεγχάγης, αποτέλεσαν την βάση των προϋποθέσεων συμμετοχής στην ΕΕ, συνδέοντας την ένταξη με εγχώριες μεταρρυθμίσεις στις υποψήφιες χώρες και την προσαρμογή τους στα ευρωπαϊκά πρότυπα συμπεριφοράς. Η διαδικασία διεύρυνσης, δεδομένης και της τουρκικής επιθυμίας για στενότερη σχέση αρχικά και έπειτα για πλήρη ένταξη στην ΕΕ, προσέφερε ένα «παράθυρο ευκαιρίας» στην ελληνική κυβέρνηση για μια μεταστροφή της παραδοσιακής στάσης χρήσης του κυπριακού προβλήματος για την παρακώληση των σχέσεων της Τουρκίας με την ΕΕ και επομένως την εγκατάλειψη της στρατηγικής «κυρώσεων υπ' όρους» και την υιοθέτηση μιας πιο ευέλικτης «στρατηγικής ανταμοιβών υπ' όρους». Σύμφωνα με την τελευταία, η Ελλάδα ήταν πρόθυμη να άρει το veto στην τουρκική υποψηφιότητα και να εγκρίνει στην Τουρκία καθεστώς υποψήφιας χώρας εάν προηγουμένως εκπληρώνονταν συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Συνόδου Κορυφής στο Ελσίνκι, συγκεκριμένα βασικά ζητήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής κοινοτικοποιήθηκαν. Έτσι το πακέτο συμφωνιών στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, όσον αφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αναγνώριζε: τη σύνδεση της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας με την ειρηνική διευθέτηση της ελληνοτουρκικής διαμάχης μέσω της προσφυγής στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης εντός ενός λογικού χρονοδιαγράμματος, τη ρητή δέσμευση της ΕΕ για την ένταξη της Κύπρου ακόμη και δίχως την προηγούμενη επίλυση του πολιτικού προβλήματος, και ένα σαφή οδικό χάρτη για την Τουρκία με συγκεκριμένες υποχρεώσεις και προθεσμίες που περιελάμβανε μεταξύ άλλων τη συμμόρφωση με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, τον σεβασμό στο διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συμφωνίες, καθώς και τον εκδημοκρατισμό της χώρας

2.2.3 Ιστορική αναδρομή των κυριότερων γεγονότων που στιγμάτισαν την περίοδο αλλαγής της ελληνικής εξωτερικής από το 1996 έως το 1999⁵

Στα τέλη του 1995, ο τότε πρωθυπουργός παραιτείται λόγω προβλημάτων υγείας και αντικαθίσταται από τον πιο τεχνοκράτη και ρεαλιστή πρωθυπουργό Σημίτη. Ο Σημίτης που εκπροσωπούσε την εκσυγχρονιστική πτέρυγα του ΠΑΣΟΚ έθεσε ως προτεραιότητα τον εγχώριο εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας προκειμένου να ενταχθεί η χώρα στην ΟΝΕ. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος έπρεπε να ακολουθήσει μια πολιτική αποκατάστασης των σχέσεων με την ΕΕ και ύφεσης της ελληνοτουρκικής διαμάχης, δηλαδή μια πολιτική που θα διόρθωνε την επιζήμια συγκρουσιακή εξωτερική πολιτική της προηγούμενης ηγεσίας

Το πρώτο τέστ εξωτερικής πολιτικής για την νέα κυβέρνηση ήταν μια διένεξη στις βραχονησίδες Ίμια. Ο άπειρος τότε νέος πρωθυπουργός κλήθηκε να διαχειρισθεί ίσως η δυσκολότερη κρίση που αντιμετώπισε η χώρα μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Ελλάδα και Τουρκία ενεπλάκησαν σε μια γρήγορα κλιμακούμενη κρίση που έφερε τις δύο χώρες στα πρόθυρα του πολέμου και η οποία αποφεύχθηκε με την διαμεσολάβηση των ΗΠΑ. Ήταν η πρώτη φορά που η Τουρκία αμφισβήτησε την εδαφική κυριαρχία βραχονησίδων γεγονός που, σε συνδυασμό με την επακόλουθη προώθηση της θεωρίας των γκρίζων ζωνών, κατεδείκνυε την ποιοτική αναβάθμιση της τουρκικής αναθεωρητικής συμπεριφοράς απέναντι στην Ελλάδα. Η σοβαρότατη κρίση των Ιμίων απέδειξε την αποτυχία των παλαιότερων πολιτικών ανάσχεσης της Τουρκίας καθώς και την ανικανότητα της ΕΕ να παρέμβει στη διαχείριση μιας κρίσης. Έτσι ωρίμασαν οι συνθήκες για μια αλλαγή 180 μοιρών της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος απέναντι στην Τουρκία, με σκοπό την σταδιακή προσέγγιση των δύο χωρών και την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών τους

⁵ Panayotis Tsakonas, "The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy": The New Strategy, Palgrave Macmillan, 54-75

Economides Spyros, "The Europeanisation of Foreign Policy", West European Politics, 28: 2, 481- 483
Μπλαβούκος Σπύρος και Μπουραντώνης Δημήτρης, "Identifying Parameters of Foreign Policy Change: A Synthetic Approach": Αδημοσίευτη Μελέτη, σελ 13- 15, 18-19

Αθανάσιος Ελλις και Μιχάλης Ιγνατίου, «ΙΜΙΑ – ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ», Εκδοτικός Όίκος Α.Α. Λιβάνη, σελ 16

Έτσι, η «βήμα προς βήμα» προσέγγιση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις που επινόησε και κατέθεσε τον Απρίλιο του 1996 στην Ουάσινγκτον, ο Σημίτης, συνηγόρησε στην έναρξη ενός διαλόγου ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία σε «χαμηλής πολιτικής» ζητήματα. Παράλληλα δυο χειρονομίες καλής θέλησης στα μέσα του 1997, ύστερα από πρωτοβουλία του ΝΑΤΟ και του ΟΗΕ αποσκοπούσαν στο να μειώσουν βραχυπρόθεσμα την ένταση στις διμερείς σχέσεις. Η πρώτη αφορούσε την καθιέρωση των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης που περιελάμβαναν τον έλεγχο από το ΝΑΤΟ των στρατιωτικών πτήσεων των δυο χωρών πάνω από το Αιγαίο και την επέκταση του μορατόριουμ στις στρατιωτικές ασκήσεις. Η δεύτερη αφορούσε την υπογραφή της συμφωνίας της Μαδρίτης το 1997, που εστίαζε στην ειρηνική διαχείριση της ελληνοτουρκικής διαμάχης μέσω αμοιβαίων συμβιβασμών και υποχωρήσεων.

Το καλό κλίμα, που άρχισε να δημιουργείται μετά την έναρξη της «βήμα προς βήμα» προσέγγισης και την εδραίωση ενός ελληνοτουρκικού διαλόγου σε θέματα «χαμηλής πολιτικής», φάνηκε να επιδεινώνονται το 1998 με την αγορά των πυραύλων S-300 από την ελληνοκυπριακή ηγεσία, που τελικά υπό την τουρκική απειλή δεν εγκαταστάθηκαν σε κυπριακό έδαφος αλλά μεταφέρθηκαν στην Κρήτη. Επίσης, νέα ένταση στις διμερείς σχέσεις επήλθε, τον Φεβρουάριο του 1999, λόγω της κακοδιαχείρισης, από την ελληνική κυβέρνηση, στην υπόθεση Οτσαλάν, τον οποίο τελικά παρέδωσαν οι ελληνικές αρχές στην Τουρκία. Η τελευταία κρίση οδήγησε στην αντικατάσταση του υπουργού εξωτερικών Πάγκαλου που ήταν γνωστός για τα διπλωματικά του ξεσπάσματα από τον Γ. Παπανδρέου, υποστηρικτή της εκσυγχρονιστικής πολιτικής του Σημίτη, άνθρωπο με ήρεμους τρόπους και μετριοπαθή όσον αφορά τις σχέσεις της Ελλάδος με την Τουρκία.

Στις αρχές του 1999, η κρίση του Κοσσόβου εμφανίστηκε ως ζήτημα αμοιβαίου συμφέροντος και κατέστησε σαφές στις δυο χώρες ότι έπρεπε να συνεργασθούν για να διαδραματίσουν έναν σταθεροποιητικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης και να αντιμετωπίσουν με κοινές δράσεις τους επικείμενους κινδύνους και προκλήσεις που προέκυψαν λόγω του ΝΑΤΟϊκού βομβαρδισμού, όπως τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα και παράνομη μετανάστευση. Έτσι

επανήλθε ο ελληνοτουρκικός διάλογος σε χαμηλής πολιτικής ζητήματα και επιταχύνθηκε η προσέγγιση των δυο χωρών.

Το Σεπτέμβριο του 1999, δυο καταστροφικοί σεισμοί, έπληξαν Ελλάδα και Τουρκία και μεταμόρφωσαν τις σχέσεις τους. Εν' μέσω της ανθρωπιστική κρίσης που προέκυψε, αναδύθηκε ένα φαινόμενο που γρήγορα ονομάστηκε «διπλωματία των σεισμών». Σε μια πρωτοφανή εκδήλωση καλής θέλησης, ειδικές διασωστικές ομάδες, ιατροφαρμακευτική και γενικότερα ανθρωπιστική βοήθεια αποστάλθηκαν κι από τις δυο πλευρές του Αιγαίου για να ανακουφίσουν του πληγέντες των δυο χωρών. Το ξέσπασμα λαϊκής αλληλεγγύης βοήθησε στη δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης και δημόσιας συμπάθειας. Οι φυσικές καταστροφές και τα δεινά που προκάλεσαν, αμφισβήτησαν τα αρνητικά στερεότυπα σχετικά με καθενός τους στόχους και προθέσεις, βελτιώνοντας το κλίμα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και ενδυναμώνοντας την διμερή προσέγγισή . Αυτό το ευνοϊκό κλίμα επέτρεψε τη νομιμοποίηση της νέας υφεσιακής προσέγγισης στις σχέσεις των δυο κρατών και την αλλαγή στην εξωτερική τους πολιτικής

Το Δεκέμβριο του 1999, στη σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι, που είχε ως κύριο αντικείμενο την προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτικής διεύρυνσης, κορυφώθηκε η μεταστροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με την άρση του ελληνικού veto και την έγκριση ,υπό προϋποθέσεις, καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη στην ΕΕ χώρας, στην Τουρκία. Η απόφαση αυτή συνδυάστηκε με την ρητή ευρωπαϊκή δέσμευση για ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, ακόμη και δίχως της προηγούμενη επίλυση του πολιτικού προβλήματος της νήσου

Κεφάλαιο Τρίτο

Εμπειρική ανάλυση της αλλαγής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ως προς την Τουρκία, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, σύμφωνα με το μοντέλο του Jakob Gustavsson⁶

Την περίοδο από τα μέσα της δεκαετίας του 90' συνέβη μια αξιοσημείωτη αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος που αφορούσε την άρση του δικαιώματος αρνησικυρίας της Ελλάδος και την έγκριση της απόκτησης ιδιότητος υπουργίας προς ένταξη στην ΕΕ χώρας στην Τουρκία, στη Σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, στα πλαίσια μιας νέας «στρατηγικής κοινωνικοποίησης» της Τουρκίας. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να εξηγήσουμε γιατί η τότε κυβέρνηση της Ελλάδος προώθησε αυτήν τη σπουδαία μεταστροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία, τη γείτονα χώρα που θεωρείτω ως η μεγαλύτερη απειλή της Ελλάδος τουλάχιστον τα τελευταία τριάντα χρόνια, και γιατί αυτή η αλλαγή διεξήχθη την συγκεκριμένη περίοδο.

Στο πρώτο μέρος αυτού του κεφαλαίου θα κατηγοριοποιήσουμε τους παράγοντες που συνέβαλλαν στην αλλαγή, χρησιμοποιώντας το μοντέλο του Gustavsson που αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο

⁶ Μπλαβιούκος Σπύρος και Μπουραντώνης Δημήτρης, "Identifying Parameters of Foreign Policy Change: A Synthetic Approach": Αδημοσίευτη Μελέτη, σελ 13- 19

J.Gustavsson,(1999) "How Should We Study Foreign Policy Change"- Cooperation and Conflict, Nordic International Studies Association: SAGE Publications σελ.87-89

3.1 Διεθνείς παράγοντες

3.1.1 Διεθνείς πολιτικοί παράγοντες

Πρώτον, τα κατακλυσμαία γεγονότα που ακολούθησαν έπειτα από τη λήξη του Ψυχρού πολέμου στις αρχές της δεκαετίας του 90', δηλαδή το τέλος του διπολικού κόσμου, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας και ο συνολικός αναπροσανατολισμός των ανατολικοευρωπαϊκών κρατών, είχαν αντίκτυπο στη μεταβολή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και την εξομάλυνση των διμερών μας σχέσεων Ελλάδας- Τουρκίας. Συγκεκριμένα η αναστάτωση στα Βαλκάνια απελευθέρωσε το παλιό φάντασμα του βαλκανικού εθνικού και αλυτρωτισμού, και ανέστησε το διαχρονικό ελληνικό σύνδρομο ανασφάλειας, αναγκάζοντας την τελευταία να αναθεωρήσει το δόγμα ασφάλειας λαμβάνοντας υπ' όψιν τις νέες στρατηγικές συνθήκες στα βόρεια σύνορα, όπως επίσης να κατευθύνει εθνικούς πόρους για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με τη χαλάρωση των περιορισμών του NATO ως προς την τουρκική εξωτερική πολιτική και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης της τελευταίας στην ευρύτερη περιοχή, ως αποτέλεσμα του τέλους του διπολισμού, πρόταξε την ανάγκη υιοθέτησης μιας πιο συνεργατικής και λιγότερο συγκρουσιακής σχέσης με την Τουρκία.

Δεύτερον, η ΕΕ άρθρωσε σταδιακά το 1990 μια πολιτική διεύρυνσης για να συμπληρώσει το πολιτικό κενό που είχε προκύψει στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Στο παρελθόν η ΕΕ εξέταζε την είσοδο νέων μελών στους κόλπους της κατά περίπτωση. Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός υποψήφιων επέβαλλε την ανάγκη μιας πιο συνεκτικής και ομοιογενούς διαχείρισης των υποψηφίων προς ένταξη κρατών και την υιοθέτηση συγκεκριμένων κριτηρίων επιλογής τα οποία καθορίστηκαν στην ευρωπαϊκή διάσκεψη της Κοπεγχάγης το 1993. Δεδομένης της τουρκικής επιθυμίας αρχικά για στενότερη σχέση με την ΕΕ και ύστερα για πλήρη ένταξη, η διαδικασία διεύρυνσης με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης παρείχαν το κατάλληλο πολιτικό πλαίσιο για

την κοινοτικοποίηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων και την εφαρμογή την νέας ελληνικής «στρατηγικής κοινωνικοποίησης» της Τουρκίας

Τρίτον, οι συστημικές αλλαγές στις αρχές του 90' ήραν την δυσπιστία της κυπριακής ηγεσίας να συμμετάσχει στην ΕΕ, φοβούμενη ότι μια τέτοια προοπτική θα παρεμπόδιζε τις διαπραγματεύσεις επίλυσης του πολιτικού προβλήματος της νήσου, στο Ψυχροπολεμικό περιβάλλον. Έτσι μετά την κυπριακή αίτηση ένταξης το 1990, η ενίσχυση της κυπριακής υποψηφιότητας έγινε μια από τις κύριες προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο οι ευρωπαίοι εταίροι προβληματίζονταν ότι η ένταξη της Κύπρου, θα εισήγαγε το πολιτικό πρόβλημα της νήσου εντός της ΕΕ και θα περιέπλεκε περαιτέρω τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Συνεπώς για να εξασφαλίσει την Ευρωπαϊκή τροχεία της Κύπρου, η Ελληνική κυβέρνηση έπρεπε να αξιοποιήσει, κατά τις διαπραγματεύσεις, τις συνεργασίες της με άλλους εταίρους που προέτρεπαν την διαδικασία διεύρυνσης. Τελικά, ένα από τα βασικά στοιχεία του πακέτου συμφωνίας του Ελσίνκι ήταν η ολοκλήρωση της ένταξιακής πορείας της Κύπρου με αντάλλαγμα την άρση του διαχρονικού ελληνικού veto στην ένταξιακή πορεία της Τουρκίας

Τέταρτον, η συμμετοχή της Ελλάδος στην διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης συνέβαλε στον εξευρωπαϊσμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, τα αποτελέσματα του οποίου έγιναν πιο εμφανή στο δεύτερο μισό του 1990. Έτσι η ελληνική εξωτερική πολιτική μετέβη από το φορμαλιστικό και ρητορικό ύφος του παρελθόντος σε προσεγγίσεις πιο ρεαλιστικές και προσανατολισμένες στην επίλυση προβλημάτων, ως αποτέλεσμα της θεσμικής ενσωμάτωσής της χώρας στην ΕΕ και της πολιτικής κοινωνικοποίησης της στις δομές, κανόνες και αξίες της Ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής

3.1.2 Διεθνείς οικονομικοί παράγοντες

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση παρουσιάστηκε ως η μεγαλύτερη πρόκληση για την ελληνική κυβέρνηση, καθώς θα οδηγούσε είτε στην μεταρρύθμιση ή στην περιθωριοποίηση της χώρας. Με τη φήμη της σε χαμηλά επίπεδα και, τις οικονομικές επιδόσεις να την τοποθετούν στην τελευταία θέση

της σχετικής κατάταξης της ΕΕ, και έχοντας σοβαρή απόκλιση από τις τάσεις που εμφανίζονταν στο σκληρό πυρήνα της ΕΕ, η Ελλάδα έπρεπε να επιτύχει μια σπουδαία μεταστροφή στους μακροοικονομικούς της δείκτες. Έχοντας τοποθετήσει στην κορυφή της πολιτικής της ατζέντα την σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας στις οικονομικές προϋποθέσεις της Ευρωζώνης, η νέα κυβέρνηση έθεσε ως στόχο την διέξοδο της χώρας από τον υπάρχοντα ατέρμονο ελληνοτουρκικό εξοπλιστικό ανταγωνισμό, που αποτελούσε βαρύ φορτίο για την ελληνική οικονομία, ευθυνόταν σε μεγάλο βαθμό για τα ελλείμματα προϋπολογισμού και έθετε σε κίνδυνο την ολοκλήρωση του οικονομικού προγράμματος λιτότητας που εφάρμοζε η Ελλάδα για να ενταχθεί στην ΟΝΕ. Συνεπώς η υιοθέτηση μιας νέας υφεσιακής εξωτερικής πολιτικής στις σχέσεις της με την Τουρκία ήταν επιτακτική

3.2 Εχώριοι παράγοντες

3.2.1 Εγχώριοι πολιτικοί παράγοντες

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974, το ελληνικό πολιτικό και εκλογικό σύστημα ανέθρεψε και ευνόησε το σχηματισμό ισχυρών κοινοβουλευτικών πλειοψηφιών και μονοκομματικών κυβερνήσεων, προκειμένου να αποφευχθεί ο κατακερματισμός και η πολιτική αστάθεια. Η προτίμηση αυτή συνδυάστηκε με ισχυρές προσωπικότητες που χαλιναγώγησαν τα πολιτικά κόμματα, συμβάλλοντας στην συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια του πρωθυπουργού. Ήτσι ο πρωθυπουργός κυριαρχεί στο υπουργικό συμβούλιο περιορίζοντας την αυτονομία των άλλων υπουργών. Επομένως μια αλλαγή στο πρόσωπο του πρωθυπουργού ενδεχομένως να σημάνει και απότομες αλλαγές στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό συνέβη στα μέσα του 90' όπου τη θέση του πρωθυπουργού κατέλαβε ο κ. Σημίτης, ηγέτης του εκσυγχρονιστικού τμήματος του ΠΑΣΟΚ, ο οποίος πρέσβευε μια εναλλακτική πολιτική κουλτούρα. Ο ρεαλιστής και τεχνοκράτης πρωθυπουργός Σημίτης, έχοντας κληρονομήσει το βάρος τις ολέθριας εξωτερικής πολιτικής της προηγούμενης ηγεσίας του κόμματος στις αρχές του 90', ανέλαβε το έργο

της αποκατάστασης των σχέσεων της χώρας με τους βαλκανιούς γείτονες και την ΕΕ. Ως αποτέλεσμα ξεκίνησε μια παράλληλη διαδικασία Επανεξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, και σε ,εγχώριο επίπεδο, την υλοποίηση ενός προγράμματος αναδιάρθρωσης της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας, που θα επέτρεπε πρώτα και κύρια την είσοδο της χώρας στο σκληρό πυρήνα της ΕΕ, δηλαδή την ONE. Σε αυτά τα πλαίσια, μια εξωτερική πολιτική αντιδικίας και ρέπουσας σε συγκρούσεις με την Τουρκία θα έθετε σε κίνδυνο το εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα της νέας κυβέρνησης

Επομένως, μπορούμε να αναγνωρίσουμε δύο εγχώριους πολιτικούς παράγοντες για να εξηγήσουμε την αλλαγή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Πρώτον τα θεσμικά χαρακτηριστικά του εγχώριου πολιτικού συστήματος προσφέρουν ένα μονωμένο περιβάλλον για την επίσημη μονάδα λήψης αποφάσεων, για να εισάγει μια πολιτική αλλαγή, τόσο λόγω της κυριαρχίας του πρωθυπουργού, όσο και εξαιτίας του προσωποκεντρικού τρόπου άσκησης της εξωτερικής πολιτικής. Δεύτερον, τη δεκαετία του 1990, στην ελληνική κοινωνία και πολιτική σκηνή ξεπρόβαλλε μια εναλλακτική πολιτική κουλτούρα που ενσαρκώθηκε μέσω της νέας ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ, η οποία κολτούρα αφορούσε μια διαφορετική αντίληψη των προτεραιοτήτων της χώρας και μια διαφορετική πιο συναινετική και συμμετοχική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική

Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου, θα χρησιμοποιήσουμε το μοντέλο γνωστικής μάθησης και την έννοια της κρίσης όπως αυτά περιγράφθηκαν στο μοντέλο του Gustavsson στο πρώτο κεφάλαιο για να εξετάσουμε πως και πότε οι παραπάνω διαρθρωτικές αλλαγές έγιναν αντιληπτές από το πρωθυπουργό Σημίτη που μαζί με τον υπουργό εξωτερικών Γ. Παπανδρέου ήταν οι κύριοι υπεύθυνοι για την αλλαγή καθώς και μέσω ποιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων μετέβαλαν την θέση της κυβέρνησης

Κατ' αρχάς η παραίτηση του πρωθυπουργού και ιδρυτή του κυβερνώντος κόμματος Α. Παπανδρέου για λόγους υγείας άνοιξε ένα «παράθυρο πολιτικής» στους υποστηριχτές της εναλλακτικής κουλτούρας, δηλ στους εκσυγχρονιστές του Σημίτη, ώστε να έλθουν στην εξουσία και να εισάγουν την αλλαγή στην εξωτερική πολιτική

Η ανάληψη της πρωθυπουργίας από το Κ. Σημίτη, συνέπεσε με την κρίση των Ιμίων το 1996 που έφερε Ελλάδα και Τουρκία στα πρόθυρα του πολέμου, καταδεικνύοντας τόσο στον νέο πρωθυπουργό όσο και στο σύνολο της εγχώριας πολιτικής ελίτ, την ανεπάρκεια παλαιότερων στρατηγικών ανάσχεσης της Τουρκίας που βασίζονταν στην αποτρεπτική ικανότητα του ΝΑΤΟ και της ΕΕ σε μια ελληνοτουρκική διένεξη. Έτσι η κρίση αυτή φώτισε τον ελάχιστο ρόλο που η ατλαντική συμμαχία μπορούσε να παίξει στη διαχείριση μιας κρίσης ανάμεσα στις δυο χώρες και τόνισε την απόλυτη ανικανότητα της ΕΕ να λειτουργήσει είτε ως διαμεσολαβητής σε μια κρίση είτε ως εγγυητής των συνόρων μιας χώρας μέλους. Με αυτόν τον τρόπο ωρίμασαν οι πολιτικές συνθήκες για μια νέα προσέγγιση στις διμερείς σχέσεις.

Σχετικά με την διαδικασία λήψης αποφάσεων, η αλλαγή της παραδοσιακής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία με κύριο στοιχείο την άρση του ελληνικού veto στην ένταξη της πρώτης στην ΕΕ ήταν αναμενόμενο ότι θα προκαλούσε την μήνη των συντηρητικών πολιτικών δυνάμεων όσο και της πλειοψηφίας της κοινής γνώμης. Επομένως, η νιοθέτηση μιας νέας «στρατηγικής κοινωνικοποίησης» της Τουρκίας ήταν ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα και υπήρχε ο κίνδυνος εσωτερικού διχασμού. Για το λόγο αυτό ο νέος πρωθυπουργός Κ. Σημίτης σε στενή συνεργασία με τον υπουργό εξωτερικών Γ. Παπανδρέου έδρασε με στρατηγικό τρόπο για να κάμψει τις εσωτερικές αντιστάσεις και να περιθωριοποίησει τους εσωκομματικούς του αντιπάλους. Συγκεκριμένα η ανάδειξη του Σημίτη στην πρωθυπουργία έγινε σε μια περίοδο όπου η Ελλάδα είχε αρχίσει να θεωρείται το μαύρο πρόβατο της ΕΕ τόσο για τις χαμηλές οικονομικές της επιδόσεις -αν όχι κακοδιαχείριση- όσο και για τους φραγμούς που έθετε στην Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, κυρίως στη διαδικασία διεύρυνσης. Ειδικά όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, μετά το 1990 ο οικονομικός ορθολογισμός της Ελλάδας μπήκε στο ευρωπαϊκό μικροσκόπιο. Όλοι οι δείκτες κατεδείκνυαν ότι παρά τις μαζικές μεταφορές κοινωνικών κεφαλαίων η οικονομική επίδοση της χώρας παρέμενε πολύ κάτω του μετρίου: τα σημαντικά ελλείμματα στον προϋπολογισμό, ο πληθωρισμός που προχωρούσε ραγδαία σε διψήφια νούμερα, και η ανησυχητική αύξηση της δομικής ανεργίας γρήγορά υποβίβασαν την Ελλάδα στην τελευταία θέση της οικονομικής κατάταξης της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα αυτής της αρνητικής εικόνας κάποια μέλη άρχισαν αμφισβητούν την αρχική

απόφαση να δεχθούν την Ελλάδα στην ΕΕ. Ο Σημίτης παρουσιάζοντας την νέα «στρατηγική κοινωνικοποίησης» της Τουρκίας στο υπουργικό συμβούλιο έστρεψε την προσοχή από το πολιτικό πρόβλημα προς το οικονομικό πρόβλημα. Έθεσε ως προτεραιότητα την οικονομική εξυγίανση της Ελλάδος παρουσιάζοντας ένα οικονομικό πρόγραμμα λιτότητας και αναδιάρθρωσης της οικονομίας, ώστε να επιτευχθεί η σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας στις οικονομικούς όρους της ΕΕ και η είσοδος της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Στα πλαίσια αυτά έπεισε ότι οι εξοπλιστικές δαπάνες αποτελούσαν ένα βαρύ φορτίο για την οικονομία της χώρας και ευθύνονταν σημαντικά για τα ελλείμματα και τις ανεπαρκής δημόσιες υπηρεσίες, οπότε θα έπρεπε να υιοθετηθεί μια νέα εξωτερική πολιτική προς την Τουρκία που μεσοπρόθεσμα θα προσέφερε διέξοδο από τον ατέρμονο εξοπλιστικό ανταγωνισμό των δυο χωρών ο οποίος έθετε σε κίνδυνο την ένταξη στην ευρωζώνη. Αυτή η πολιτική θα βασιζόταν σε ένα μείγμα εσωτερικών και πιο επιτήδειων εξωτερικών εξισορροπητικών πολιτικών και θα περιελάμβανε τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας.

Η σταδιακή ελληνοτουρκική προσέγγιση στα πλαίσια της νέας ελληνικής εξωτερικής πολιτικής επέφερε στα τελευταία στάδια συμφωνίες για την ίδρυση διοικητικών και διπλωματικών επιτροπών που όμως περιορίζονταν σε ζητήματα χαμηλής πολιτικής αφήνοντας τα υψηλής πολιτική ζητήματα εκτός συζήτησης. Ωστόσο δύο τυχαία καταστροφικά γεγονότα, οι Σεισμοί που έπληξαν τις δύο χώρες το 1999 οδήγησαν σε ένα ξέσπασμα λαϊκής αλληλεγγύης στις δύο πλευρές του Αιγαίου, δημιουργώντας αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η διπλωματία των σεισμών, όπως ονομάσθηκε, χρησιμοποίησε την αμοιβαία συμπάθεια των πληγέντων λαών για την αμφισβήτηση των μακροχρόνιων αρνητικών στερεότυπων. Ο Σημίτης λειτουργώντας ως παραγωγός πολιτικής αξιοποίησε αυτό το παράθυρο πολιτικής, προκειμένου να προωθήσει περαιτέρω την αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής και να τη νομιμοποιήσει, δηλ. να γίνει αποδεχτή από το σύνολο του πολιτικού κόσμου και την κοινή γνώμη.

Τέλος, σύμφωνα με την τυπολογία Hersmann που υιοθετεί το μοντέλο του Gustavsson, αντιλαμβανόμαστε την αλλαγή της ελληνικής

εξωτερικής πολιτικής προς την Τουρκία στο δεύτερο μισό της δεκαετίας 1990 κυρίως ως αλλαγή προβλήματος/στόχων και διεθνούς προσανατολισμού. Έτσι προτεραιότητα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής γίνεται η αποκατάσταση των σχέσεων της Ελλάδας με την ΕΕ και η πλήρης ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της χώρας μέσω της συμμετοχής στην ΟΝΕ. Στα πλαίσια αυτά επιχειρείται ο επαναπροσδιορισμός των ελληνοτουρκικών σχέσεων και η υιοθέτηση μιας νέας ελληνικής στρατηγικής που στόχο πλέον είχε την ενθάρρυνση και ενδυνάμωση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας, και την κοινοτικοποίηση της διμερούς διένεξης απ' ότι τον αποκλεισμό της τελευταίας από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

J.Gustavsson,(1999) "How Should We Study Foreign Policy Change"- Cooperation and Conflict, Nordic International Studies Association: SAGE Publications

Economides Spyros, "The Europeanization of Foreign Policy", West European Politics, 28: 2, 481- 483

Μπλαβούκος Σπύρος και Μπουραντώνης Δημήτρης, "Identifying Parameters of Foreign Policy Change: A Synthetic Approach": Αδημοσίευτη Μελέτη, σελ

Αθανάσιος Έλλις και Μιχάλης Ιγνατίου, «ΙΜΙΑ – ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ», Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη,

Panayotis Tsakonas, Hellenic Studies: The Origins of Greece's "Socialization Strategy" vis- a- vis Turkey

